

En prestedatters beretelse

L

Denne artikkelen ble skrevet av Signe Dahl Meyer i 1920-åra og publisert første gang i Aftenposten. Det som foranlediget dette arbeidet var den nokså kjente Rødøy-saken - rettsforfølgninger som hadde utspring i mistanker om flere brannstiftelser og omfattende forsikringssvindel.

Signe Dahl Meyer vokste opp på Rødøy prestegård som datter av presten Dahl og følte at all avisomtale om den pågående Rødøysaken, svertet det sted og distrikt hun hadde slik kjærlighet til. I artikkelen ville hun fortelle sin historie om Rødøy og livet på et nordlandsk kirkested på slutten av 1800-tallet.

Spredte træk fra et nordlandsk kirkested og prestehjem

Av Signe Dahl Meyer

Rødøy har, som enhver avisleser vet, i den senere tid været skueplass for begivenheter, der har bragt denne fjerne, fredelige sjøbygd frem i diskusjon og presse paa en maate, som har maattet gjøre enhver Rødøyværing ondt. Hos en, der saaledes som nedskriveren herav har tilbragt sin barndom paa Rødøy, og for hvem dette eiendommelige, vakre sted med dets staute, præktige befolkning altid vil leve i kjærlig erindring, har «Rødøy-saken» ganske naturlig vakt en trang til at fortælle litt om det Rødøy, jeg kjender, det gamle Rødøy - fra 80 aarene. Jeg tænker da sælig paa mit barndomshjem, Rødøy prestegaard, den ældgamle kirke og et

*Rødøyløven med Breisundet og nordspissen
av Gjerøy i forgrunnen*

og andet ellers som
hører mindenes verden
til, og nu staar for mig
i det fantastiske skjær,
der saa let kommer til
at hvile over
barneaarene, ikke
minst, naar disse er
henlevet i en
Nordlandsbygd under
midnatsolens skin.
Ute i skjærgaarden, en
mils sjøvei tilhavs, ret
vest for Svartisen
ligger Rødøy og 3 mil
længere nord, skraa
ind for denne: Meløy,
- hvilke sammen med
en vrimmel av øer,
holmer og skjær nu
utgjør 2 prestegjæld,
men for faa aar siden
var ett - Rødøy
prestegjæld, med
Rødøy som hovedsogn
og Meløy som anneks.
Rødøy har sit navn av
det røde fjeld, som
stikker høit til veirs
like nordenfor
prestegaarden.
«Rødtinden» virker
dyster og stængende
nede fra prestegaarden
- enkelte synes
knugende, - men det
varer ikke længe, før
man blir saa glad i det
vagre fjeld, at man
ikke vil undvære det
for nogen pris. I en
svakt heldende
skraaning nedover mot
Rødøyfjorden laa
prestegjældets gamle
hovedkirke og like ved
siden av denne
prestegaarden. Efter
gamle optegnelser om
kirken, blev denne

*Ett av de eldste bilder som finnes av
Rødøy prestegaard, trolig fra 1869*

bygget i 1667 *).

Den gamle hovedkirke

Den var opført av tømmer som korskirke og hadde faat plas like klos opunder en lodret fjeldvæg ?

sandsynligvis for at staa mest mulig i ly for stormen. Under kirkegulvet var det likkjelder. De ærværdige prestepatriarker, som hadde hat sit hjem paa Rødøy prestegaard for en hundre aar tilbake i tiden, sov her den evige søvn. Til likkjeldereren var det i vor tid ingen egentlig nedgang eller indgang.

Gjennem huller i kirkens grund-mur (nogen stener var løsnet) skimtet vi rækker av høie, sorte kister tæt ved siden av hverandre - langt indover i det uhyggeligste mørke. Likkistene var sat ind familievis og bar oplysning om hvem vedkommende avdøde var. Med snirklede, røde bokstaver stod navnet malt paa det sorte kistelaak. Av presteslekter paa Rødøy fra de ældre tider erindrer jeg, at følgende blev omtalt i min barndom:

Hjorth, Meyer, Ingier - og i senere tider: Hansen og Motzfeldt. Denne siste døde der

Altertavla som var i bruk i gammelkirka til midten av 1800-tallet

som sogneprest i 70-
aarene og efterfulgtes
av min far. Alle disse
6 prester ligger
begravet paa Rødøy.

Imidlertid blev det bestemt, at der skulde bygges ny kirke, og at den gamle skulde rives og likkjelderens sløifes. Dette blev en stor begivenhet paa Rødøy prestegaard. Flere av kistene blev aapnet og undersøkt, om der muligens skulde findes skrivelser med opplysninger, som kunne interessere kaldsboken. Da far mente, at vi barn i vore tidlige aar hadde godt av at se livets alvor, fik vi overvære den høitidelige aapning. Et fryktelig indtryk gjorde det, da lokket av den første kiste blev løftet av, - og jeg tror neppe nogen av os glemmer det syn, som da møtte os. Blandt de store kister var der mange smaa barnekister. De var hvitmalt. En prestefrue hadde ogsaa hvitmalt kiste. Et barnelik, en liten prestedatter - laa pyntet med silkeblomster og med sine leker omkring sig. Farven paa blomstene var endnu synlig.- Men ved første berøring faldt det hele sammen til en støvhaug. Men ikke alt var saa medtat. En av vore husmænd skar et lite stykke av en likkjortel -, det kunde enda trækkes i uten at briste. Dette tøy stykke tok han med til sit hjem, men fik saa ikke fred hverken nat elle dag, før han samvittighetsfuldt hadde begravd det paa kirkegaarden igjen. Mørk og dyster laa den gamle røde kirke der under den sorte fjeldvæg. Ofte hendte det, at vi barn høst-aftnene lekte fremme paa gaardsplassen, som støtte like op til kirkemuren. Da stod der som en uhygge mot os fra kirken med sin likkjelder - fra kirkegaarden omkring med sine sunkne, glemte graver og sine skjæve kors. Naar saa maanen kom frem og fik de gamle kirkevinduer til at stirre paa os med grønne, kolde øine ut fra al denne mørke uhygge, blev det ofte for meget for os, og vi styrtet ind til far og mor i den lune stuen.

Den over 200 aar gamle kirke var efter datidens begreper ganske bra utstyrt. Der var inde lukkede kirkestoler

og oppe i koret den traditionelle prestestol - bygget som et særskilt lite hus, med røde trækgardiner for indusaapningene. Klokketauget naadde gjennom et hul i taket midt ned i kirken. Den ældste, altertavle laa henlagt paa loftet, det var en utskaaret Kristusfigur, bemalt med rødt skjæg og fryktelige farver. En av bygdens matadorer, kjøbmand Ole Jæger, Selsøyvik, bad om at maatte faa forære kirken en ny altertavle. Men saa kom det næste spørsmål: Hvem skulde man faa til at paata sig dette arbeide? Tilfældigvis og heldigvis kjendte Jæger maleren Askevold av omtale. Riktignok var altertavler just ikke Askevolds genre, og riktignok bodde Askevold i Bergen, men hans navn var kjent og hadde en god klang - og saa skrev kjøbmand Jæger til ham. Han blev straks interessert for opgaven - og dyremaleren Askevold malte sin - saavidt vites - eneste altertavle. Billedet - Jesus i Getsemane - vakte ved sin enkle skjønhed og rike stemning almindelig beundring i menigheten og er utvilsomt et kunstverk av rang. En kunstskjønner, som i min barndom besøkte mit hjem og saa altertavlen, uttalte, at hvis de mange, som aarligaars drog paa Finmarksfærd, visste, hvilken kunstskat kirken eide i Askevolds alterbillede, vilde

de besøke Rødøy bare for at se dette. I forbindelse hermed maa jeg ogsaa nævne nogen gamle dekorationer i prestegaarden, malt av en italiener, som reiste langs den norske kyst og smykket storgaarder og kirker med billeder og ornamentter - den samme som malte de kjendte vægbilleder i «Ludvig-Philip-værelset» paa Bodin prestegaard. Paa Rødøy hadde han bl.a. malt den gamle arkivdør med høie palmer og takbjelkene i bispekammeret var marmorert med sterke blodrøde og grønne farver. Nogen faa skridt fra kirken - litt paa skraa ved siden av denne - laa den gamle prestegaard med sin store rødmalte, men nu sterkt veirbitte hovedbygning, ovenfor denne «Baarstuen» og de forholdsvis beskedne uthusbygninger. Den 50 alen lange hovedbygning laa med forsiden mot gaardsplassen, og fra

husets bakside strakte den store, deilige have sig næsten like ned til sjøen. Bygningen, som skulde være 150 aar gammel, indeholdt en mængde rum - der iblandt, efter sin tids bygningsskik, to svære stuer, som gik tvers igjennem huset og fik lys fra 4 fag mot hinanden staende vinduer. Til dette ærværdige, gamle kirkested og prestehjem i denne ensomme sjøbygd blev mine foreldres og vor - en stor barnefloks - skjæbne knyttet for over 20 aar. Forbindelsen med utenverdenen var efter nutidens maalestok temmelig liten. Telegraf og telefon fandtes ikke paa øen og rutebaaten søndenfra anløp bare et par ganger i uken. Dampbaaten var ogsaa stadig forsinket paa grund av uveir eller losning av varer - fisk og sild paa handelsstedene, saa vi ofte maatte opholde os dagevis nede paa ekspeditionsstedet for at vente paa skibet. Dette blev jo bedre, da telefon blev anlagt i 90-årene.

Fra Karasjok til Rødøy

Det var vaaren 1880, vi - d. v. s., far, mor og 4 barn - kom flyttende til Rødøy fra Karasjok, hvor far hadde været prest i 7 aar.

Overgangen fra det i sin genre typisk Finnmarkskalde Karasjok til det likesaa typiske Nordlandskalde Rødøy, og fra den enkle lille prestebolig paa Karasjok kirkested til den store Rødøy prestegaard, virket rent overvældende, - paa os barn.

Flytningen foregik ut paa vaaren og var baade lang og beværlig - men endte saa omsider en straalende vaaraften - Kristi himmelfartsdag - ved vort nye hjem.

Rødøyfjorden laa blikstille, de store popler langs havegjærdet duftet, og stæren fløitet til os fra takene paa prestegaarden og den gamle kirke bortunder

Familien Dahl

fjeldet. Det var som om naturen riktig gjorde sig fore for at vise os, hvor deilig her kunde være. - Men det var ikke bare naturen som ønsket os velkommen, - og saa befolkningen la allerede fra første stund av sin godhet og hengivenhet for dagen.

Jeg vil allerede her tilføie, at den velvilje, som saa rikelig strømmet os i møte ved vor ankomst til Rødøy, saa langt fra at avta med aarene, tvertimot øket og bandt os med stadig sterkere baand til stedets befolkning. Som en, der har levet nær en menneskealder nordpaa, mener jeg mig berettiget til at si, at typer, der i den senere tid er trukket frem til beskuelse under «Rødøysaken», er i høi grad undtagelsesmennesker, og at jeg i al den tid, jeg har færdes i Nordland, aldrig har støtt paa denne type, - og, jeg kan tilføie, at vi just i Rødøy fandt vore aller beste og mest trofaste venner. Det er en glæde og tilfredsstillelse for mig at si dette netop nu for om mulig at kunde yde min lille skjerv til en retfærdig bedømmelse av min kjære barndomsbygd.

Simon Marenius Dahl f. 1843 i Tromsø. Kom til Rødøy i 1879 etter noen års tjeneste som sogneprest i Karasjok. Han var sogneprest i Rødøy fram til 1901 da han fikk posten som sogneprest i Bodin. Simon Dahl døde i Bodin 1914 og ble gravlagt på Rødøy etter eget ønske

Far og mor var endnu unge prestefolk, da de kom til Rødøy, - unge, freidige og virkelystne. Hadde de i sin forrige menighet Karasjok hat god bruk for disse egenskaper, fik de ikke mindre bruk for dem paa Rødøy. Distriktet var stort og veirhaardt, befolkningen bodde spredt og reisene var besværlige og farlige, - det aapne hav stod flere steder ret ind. Her -, som saa mange andre steder i vort land - var det natur og veirforholdene, som bestemte over menneskene, -regulerte livsformene og ordnet livsforholdene. Naar Petter Dass i Nordlands Trompet nærmest gir os det indtryk, at stormene herjer Nordland til stadighet,

*«-- Da falde af Vinde besynderlig Slag,
Part stormer om Vinter og korteste Dag,
Part lar om Sommeren høre -- »*

- da er dette naturligvis ikke at ta bokstavelig. Men - det kan ikke nektes: Meget langt fra sandheten er det ikke. Det har ikke minst hr. Petters embedsbrødre faat høre og føle, - og blandt disse igjen ikke minst Rødøyprestene. Et held var det for min far, at han - som gammel finnmarking - var vel vant til at færdes ute i al slags veir. Det kom vel med baade paa de hyppige reiser over til annekset Meløy - en flere timers tur paa et av de værste havstykker paa de kanter - og paa de mange reiser ellers til alle aarstider i al slags veir, ofte langt tilhavs og næsten altid i aapen baat, snart i sne, snart i regn, og ofte i storm, i farlig farvand og svær sjø. Mangen en haard tørn fik han at staa i de 21 år i Rødøy, og mange angstfulde timer, ja dage og nætter hadde mor og vi barn, som sat hjemme og ventet paa at faa se fars baat eller bud om liv - eller død - - mens den svære, gamle prestegaardsbygningen knaket og stønnet under stormkastene og havet gik hvit som en fos og veltet sine svære bølger drønnende oover stranden. Det er enkelte slike situationer, som har fæstet sig særlig i erindringen, - fremfor alle en julaften. Far hadde hat gudstjeneste i Meløy kirke siste søndag før jul og skulde hjem igjen den 3 mil lange havreise fra Meløy til Rødøy. Paa veien fik han motstorm, som tvang baaten med besætning i nødhavn paa fastlandet. Her blev far og hans skyskarer liggende veirfast like til torsdag, julaften. Hjemme visste vi intet om hans skjæbne. Telefon og telegraf fandtes, som sagt ikke, og heller intet andet middel, hvormed han - om han levet - kunde naa os, eller hvorved vi kunde naa utenfor vor ø. Hylene fra stormen og et hav i det frykteligste oprør levnet os lite haab om nogen gang at faa se far igjen. Far - paa sin side - var i stor tvil om, hvad han skulde gjøre. Julaftens formiddag lot han dem av skyskarene som vilde, reise, for at de kunde feire julaften hjemme hos sig selv. Men ut paa eftermiddagen ved 6-tiden, stilnet det saapas av, at ogsaa far fandt at burde forsøke hjemturen med to skyskarer. Det var jo da forlængst mørkt og de 1 1/2 mil over Rødøy-fjorden tegnet just ikke til nogen lystreise. Men - der var noget, som drog: Mor og barneflokket og julekvelden hjemme med dem.

Ja, der hjemme sat vi. Det var nu fjerde dagen, vi ventet, og haabet vek mer og mer. Det var julaften, - den festlige stund, vi glædet os til nærsagt hele aaret, - men hvor var julestemningen? Mor - vor tapre, kjærlige mor - orket ikke at se paa, at barnene hendes skulde gjennomleve en julaften paa denne maate, en glædeløs julaften. Med en sjælelig kraftanstrengelse, som vi barn kun ante, reiste hun sig og begyndte at stille istand litt ekstra godt til os. Jeg ser hende endnu gaa omkring og stille med dette. Saa bøide hun sig ned ved buffeten for at ta frem koppene vore, - men da hun kom til fars kop, brast det for hende, hun la begge hænderne for ansiktet og hulket høit, - - - da pludselig døren gik op, og far stod der, tryk, rolig og smilende. Og med ham holdt julaftenen og julestemningen

sit indtog i vort kjære hjem.

Valværtene

Enkelte steder i det vidstrakte prestegjæld laa saa avsides til, at befolkningen sjelden kunde naa frem til kirke. Et slikt sted var Valvær, langt tilhavs. Far hadde der fiskeværsbetjeningen om vinteren, naar folk var samlet til skreifisket over jul. I 14 dage opholdt han sig derute. Han holdt da opbyggelser og besøkte gamle og syke, som han ellers sjelden eller aldrig kunde træffe. Av og til fulgte ogsaa mor med paa Valværtene. Far og mor bodde da i et bitte lite bedehuskammers. Paa en av turene derut blev de liggende veirfast, en voldsom storm brøt løs dagen før de skulde reise hjemover igjen. Alle baater fra fiskeværet var paa fiske, - en mils vei tilhavs for at trække garn. Bare «Listerbaatene» kunde seile ind igjen til været, - alle «Nordlandsbaatene» maate lænse for bare masten og blev drevet indover de 5 mil mot fastlandet, hvor de havnet rundt omkring inde i fjordene eller ute paa øene. En ældre mand sat ved roret uten at ane, hvor han var, eller hvor baaten skulde havne, før han efter 4 timers fart kjendte sig igjen dypt inde i en fjord - like utenfor sin egen stue. Han var da saa stiv, at han maatte bæres op til huset. Den følgende dag la stormen sig saavidt, at far og mor kunde vaage sig i baat.

Men alt - baade paa land og hav - viste, hvorledes uveiret hadde herjet: Et lik blev lagt op i baaten og laa paa hele

hjemreisen indtullet i et seil ved fars og mors føtter. Dønningene gik endnu svære efter stormen - og over den laa himmelen endnu mørk og truende. Det hele gav turen en eiendommelig dyster og uhyggelig stemning som gjorde, at den sent vil bli glempt. Den, som ikke har levet nordpaa, vet i det hele ikke, hvad uveir vil si, - og især storm. Det er ikke slik, som her paa Østlandet, at det begynner saa smaat med vind, som litt efter litt øker paa, jevnt og pent til sterk vind eller kanskje i værste fald storm.

Nei, - i Nordland er stormen likesom fuldt færdig med en gang og slynges mot huset. Uveiret er som sluppet ut av en sæk. Det kan høres som et smeld - huset ryster fra kjelder til loft som i jordskjælv, - men det er «bare» stormen, som melder, at nu er den tilstede og nu akter den at underholde dig en stund. Er du paa landjorden, kan du være glad, - er du paa sjøen, kan det gjælde livet paa sekunder. Men selv paa landjorden kan det være uhyggelig nok. Ikke sjelden rystet kirken slik under stormstøtene, at kirkeklokken borte fra taarnet pludselig begyndte at klemte midt paa natten. Jeg husker spesielt en søndag ut paa høsten, vi fik en slik storm kastende over

Rødøy. Det var midt under gudstjenesten, at vi pludselig hørte som et støt mot veggene, og hele kirken skalv. Der hadde været fint veir fra morgenen av, og - som vanlig under slike omstændigheter - var der kommet en masse mennesker til kirken, - og selvfølgelig alle i baat. Da gudstjenesten var slut, og vi kom ut, stod sjøen i et eneste rok, og der var ikke tale om at lægge ut paa. Stormen drev paa uforminsket hele eftermiddagen, der var intet, som tydet paa, at den vilde lægge sig med det første, - og der stod kirkealmuen. Den hadde intet valg, - det var intet andet at gjøre end at forberede sig paa overnatning paa øen, -det vil praktisk talt si: paa prestegaarden, for den gang var Losvik handelssted endnu ikke opprettet. Dessuten var der liten plas til herbergering av folk andre steder end paa prestegaarden, og det faldt derfor som av sig selv, at den største del maatte skaffes plas for natten hos os.

Men ikke nok hermed:
Kirkefolket var naturligvis heller ikke utnisset for mer end søndagen over; der

Utover alle gulver i hovedbygningen og «Baardstuen» blev der lagt alt, hvad der kunde fremskaffes fra soveværelser, klæskot og loftrum, til underlag, fra madrasser til sækker og gulvmatter -og saa overbredsel, foruten almindelige sengklær, kaaper, kapper og gangklær. I den store spisestuen blev der

maatte skaffes mat, og der maatte begyndes i tide hermed, skulde man række at faa istand slike kvanta, som her maatte til. 16 svære gryter blev der saa kokt grøt paa komfyren, og i bryggepanden blev der kokt poteter. Med grøt, store fat med spekesild og poteter og brød begyndte saa den improviserte, kjæmpemæssige servering. Alt gik utmerket, og prestegaardens sildetønde, brød- og potetbeholdning fik en rivende avsætning. Da saa alle hadde faat mat, gjaldt det at komme til ro, - om man kan bruke et slikt uttrykk i denne situation.

Konfirmantene

Paa de fleste andre steder i vort land foregaar konfirmantforberedelsene, som bekjendt gjennem et længere tidsrum, idet konfirmantene i denne tid 1 á 2 ganger i uken fra sine hjem møter frem til undervisning hos presten. En slik ordning vilde være utænkkelig i Rødøy. Spørsmålet var forlængst løst paa en ganske anderledes hensiktsmæssig maate: Konfirmantene nistet sig ut for 4 uker om sommeren og slog sig i denne tid ned paa prestegaarden. Her fik de den rummelige gode «Baarstue» til raadighet, guttene hadde den ene ende av huset, pikene den anden, og en av bygdens lærere forrettet som deres husfar. Hver formiddag møtte de op, i kirken til undervisning, og om eftermiddagen kunde man se dem sitte i lange rækker paa sine matkister utenfor prestegaarden og læse lekser.

saa lagt madrasser midt paa gulvet til fælles avbenyttelse for en gruppe, som da ordnet sig i stjerneformation med hodene sammen i centrum. Læreren var den hele tid inspektør og dessuten prestens hjelpelærer ved konfirmantundervisningen.

For os prestebarnene var naturligvis disse konfirmationsukene en av aarets store begivenheter. Jeg synes endnu jeg kan høre konfirmantflokken vandre veien op til kirken i sine tunge træsko («klomper») og støien av «klompene», naar konfirmantene gik ned stentrappen fra Baarstuen; naar jeg vil, hører jeg ogsaa duren fra konfirmantrækkenes lekselæsning under prestegaardspoplene. Dessuten var naturligvis hver krok optat. Slik saa prestegaarden ut den nat.

Der var ikke ret mange kvadratalen, som ikke var optat av den samlede gulvflate, da alle hadde lagt sig. Men soveplassene var kolde i de trækfulde rum, og der maate holdes varmt, om de mange trætte skulde faa hvile. Vi maatte derfor hele natten fyre i ovnene med torv i de mange rum. Endelig ut paa morgenen la stormen sig, og nattegjestene begyndte at gjøre sig istand for hjemreisen. Før de drog avsted igjen, fik de alle kaffe («kneip-kaffe»), kokt i svære kjeler. Den nat hadde Rødøy prestegaard huset og bospist 300 á 400 mennesker.

Søndagsmessen

Men naar jeg mindes
dette, falder ogsaa et
andet, beslektet
sceneri mig i mindet:
Søndagsmorgenen paa
prestegaarden før
messen.

Nordlandsbaater fra
alle kanter paa vei ind
mot

prestegaardslandet
med kirkefolk fra den
tidlige morgen.

Brune og hvite seil
speiler sig sammen
med de sterkt malte
grønne og røde
baatriper i den
blaablanke sjø og
danner et skjønt syn.

Kister og skrin med
helgeklær og niste blir
sat paa land - og snart
staar hele almuen i
grupper omkring paa
stranden og opover
prestegaardsjordene
og skifter paa sig sine
helgeklær.

*Et selskap samlet ute i prestegårdshagen.
Presten Dahl sees helt i bakgrunnen, mens
datteren Signe sitter forgrunnen*

De har god tid og gaar og smaadriv og snakker sammen omkring paa stranden, mens kvindenes trøier og karfolkernes skjorteærmer lyser rødt lang vei i solen. Saa kommer turen til nisten. I godveir grupperer folket sig bortover prestegaardsbakkene. De fleste har reist langt, og maten smaker godt. Allerede fra lørdag av kom kirkefolk ruslende til gaards. Karfolkene med «skindfællen» over hodet og matkistene mellom sig opover til Baarstuen - for at overnatte - kvindfolkene med garn, gryter og andre «ting». Altid hjalp de hverandre, hvis noget manglet. - Lune og elskværdige, med sin humoristiske sans var tonen alltid koselig folk imellem. Hjælpsomme var de til det ytterste. Hvis der i et hus manglet melk, ga de andre av sin. Der, hvor der ikke var raad til at skaffe Lofotutstyr, blev der laant og hjulpet. I mange hus manglet man stekeovn, - saa var det bare at ta mel med og reise bort, hvor ovn fandtes, og bo der til en stor brøddeig var færdig. Ja - slik var det deroppe - og slik var som

ovenfor skildret sommersøndagene i godveir. Men billedet skiftet som veiret. Jeg husker bl.a. en konfirmationshelg, da vi meget ubeleilig blev overfaldt av et overhændig uveir. For Meløy-konfirmantene blev det ordnet slik, at ogsaa de fik sin forberedelse paa Rødøy. Men naar denne var færdig, drog de hjem til Meløy for at bli konfirmert i sin egen kirke. Konfirmantene fra Meløy skulde efter endt konfirmationsforberedelse reise tilbake igjen til Meløy lørdag eftermiddag før konfirmationssøndagen. Imidlertid var der brutt løs en forrykende storm.

Konfirmantene

var rimelig nok ivrige efter at komme hjemover, og skjønt baade far og læreren advarte dem fra at ta over til

Meløy i de smaa baatene, var det allikevel en del som reiste. Flere av de andre sprang op paa kirkehaugen for at følge dem, saa langt synet kunde naa dem. - Mens vi sitter ved middagsbordet, blir entredøren og kjøkkendøren revet op paa en gang, og flere konfirmanter styrter ind: «No kolla der en baat nordpaa». Hjælp blev straks sendt ut, - av de tre i baaten blev to reddet - den tredje omkom. Han kom ind i taugverket og strævet længe for at komme løs. Tilslut hørte de to, som sat paa hvælvet at han rolig sa: «Nu gaar jeg i døden» - hvorpaa han forsvandt. Om denne gut hadde læreren sagt til far samme dag: «Ja, har ingen anden hat utbytte av sin konfirmationsundervisning - saa har ialfald han Mathias i Venviken». De to andre konfirmanter blev bragt

op i prestegaarden bevistløse og i yderst forkommen tilstand og pleiet der. - Tiltrods for hvad de hadde oplevet: 3 - 4 timer senere drog de to havarister ifølge med prest, lærer og de andre konfirmanter det 3 mil lange, aapne og uberegnelige havstykke over til Meløy, - mere skræmt var de ikke blit. Bortunder fjeldet i nærheten av den gamle kirke stod likhuset. Her blev likene av dem hensat, der døde i den tid Rødøy-væringene var paa Lofot- eller Valvær-fiske. Saa snart der kom melding om fisket, drog de saa at si «mand av huse», - hvert eneste mandfolk, saasandt ikke alder eller sygdom hindret. Der var ikke engang saapas karfolk-hjælp igjen paa øen at man kunde faa tat op en grav. Likene blev i denne tid saa at si lagret i likhuset, og der blev de staende til langt ut paa vaaren, ? ofte til varmen var kommet i veiret, saaledes at likene begyndte at gaa i forraadnelse. Hvorledes situationen var for prestegaardens beboere i denne periode, kan vanskelig beskrives og er næsten utænkelig efter vor tids hygieniske begreper. Men hvad kunde vel sundhetskommisjonen utrette naar det gjaldt at passe fisket, hele befolkningens «eksistens»? Men næsten hver vaar herjet leie smitsomme sygdommer Øen - de begyndte gjerne paa prestegaarden. -Jeg kan tænke mig, at en og anden vil spørre, hvordan vi kunde holde ut i over 20 aar under disse forhold. Skulde jeg i et par ord gi svar herpaa, saa vilde det komme til at lyde omtrent saa: Tiltrods for at vi nok av og til kunde føle os en smule ensomme og utestængte, ikke minst i de hyppige voldsomme uveirsperioder, hadde livet derute i skjærene en eiendommelig tiltrækning paa os alle, baade gamle og unge. Det gik vel os, som det gaar de fleste nordlændinger: Vi kom ubevisst ind under Nordlandsnaturens eiendommelige trylleri, - et trylleri saa sterkt, at vi, der som barn kom ind i trylleringen, neppe nogen gang helt kommer ut av den.

Spennende minner

Det er vanskelig for en "sydlænding" og indlandsboer at forstaa dette, - et par smaatræk kan muligens gi en liten forestilling om, at der var nok at nyde og nok at more sig med for os barn: For eksempel de straalende sommeraftner med

fisketurer bak
«Løven», øens høieste
fjeld, med sit 2000
fots stup ret ned i
havet. Og al den
deilige fisk vi fik.
Spesielt
husker jeg, vi engang
fik 74 sei paa
1 1/2 time. Og saa
ikke at forglemme den
vidunderlige utsikt fra
toppen av «Løven».
Jeg husker den saa
klart, øygruppen
nærmest Rødøy
minder om et
schakbret med de flate
øer gjennemskaaret
av alle de smale sund.
Saa mæktig
ut mot himmelranden
den - Hestmanden,
Trænen, Lovunnen
med sine klare,
eiendommelige
fjeldformationer der
langt mot vest. 30 mil
ut i havet skimtet vi
Lofotrækken som et
hvitt aandesyn
mellem himmelens og
havets uendelige blaa.
Mot Øst:
Helgelandskystens
tinder og topper hvite
og spisse og med
Svartisens isblaa flate
som bakgrund.

*Personen midt på bildet er Signe B. Dahl
f. 1877 i Karasjok, oppvokst i Rødøy og i
sitt voksne liv bosatt i Trondheim.*

En slik stille sommernat med midnatsolen luende fra klar himmel hadde vi endel av
Rødøybeboerne - samlet os
oppe paa «Løven» for at se den totale solformørkelse, som indtraf i juli 1897. Da
solformørkelsen begyndte, seg der som et blygraat skjær ind fra havet. Under os mørknet det
nede i dalen - de lignet sorte gryter der dypt nede. Den klare midnatsolen svandt litt efter litt
bak maaneskiven mørket tiltok - fuglene fløitet ganske stilt rundt i de lave busker - nogen
puttet hodet under vingen - hunden vor, som vi hadde med, krøp pipende bort og la sig ved
mors føtter - der var blikstille omkring os - en høitid jeg aldrig glemmer. Luften blev
grønaktig - vore ansikter saa gustne og livløse ut - solen blev borte - vi følte det, som om
døden var om os - en kold vind drev over fjeldsletten -

da - som et skud - en straalbundt brøt frem fra mørket: Livet! - vi stod betat av det herlige syn - «bliv lys». Det var, som selve mørket blev jaget bortover alle de hvite snefjeldene, og solen ødslet igjen sine herlige farver over hav og hei. Ja slike nætter kan man jo ikke si, man har mange av. Mig hændte det kun en eneste gang, og det er vel i det hele tat ikke ret mange, som har oplevet at iaktta en total solformørkelse midt paa natten paa en høi fjeldtop, ute i havet. - Men vi hadde ogsaa mange andre herlige sommernætter med fjeldturer og fisketurer og jakturer efter hare og rype og med det morsomme syn av de mange harer rundt om i bjerkelier og paa bergrabber, - vi kunde tælle op til 20 - 30 ad gangen, som hadde sat sig op for natten. Meget hændte ogsaa, som satte vor fantasi i bevægelse. Naturligvis blev der fortalt om spøkeri paa den gamle gaarden. Og naar vi barn vinteraftnene laa i vore senger, kunde vi høre mange slags rare lyd - som buldring av tomme tønner og skridt, som vandret veien fra sjøen mellom kirkegaarden og hovedbygningen, op og ned - op og ned. Saa vant blev vi til disse rare ting, at vi sovnet blidelig ind under «spøkeriet». Men kom en fremmed til at ligge i «spøkelsesværelset», blev der sjelden søvn at faa den nat.

«Spøkelsesværelset» - egentlig bispekammeret - taa ut mot kirkegaarden. I dette rum, fortalte man, at en ulykkelig prest for mange aar tilbake hadde tat sig selv avdage, - dagen før han skulde stilles for presteret. Selv har jeg i kirkebøkerne paa fars arkiv set hans haandskrift - klar og fast paa enkelte steder - men andre steder rotet og ugrei naar hån hadde kikket for dypt i glasset. Om den samme prest fortaltes de merkeligste historier. Engang forfulgte han - utklædt i et hvitt laken - en ung pike over øde skog og mark en kvart mils vei bort til en gaard. Hver gang piken sprang, sprang ogsaa den hvite skikkelsen bak hende, - naar hun gik, gik ogsaa han i passe avstand efter hende. Tilslut faldt hun besvimt om ved dørterskelen i det hus, hun skulde til, - og da folk kom ut og fandt hende der, saa de en høi, hvit skikkelse, som de nok drog kjendsel paa, staa stille ute i sneen langt borte paa plassen.

En gaardsgut paa prestegaarden het Førdel. Han hadde skrytt av, at han aldrig var ræd for «skrømt». Dette hadde

presten hørt og bad ham da en kveld gaa bort i kirken og hente en bok presten skulde ha glemt paa alteret. Ja - Førdel tændte sin talgstump i staldlølken, fik kirkenøkkelen og ruslet bort i kirken. Det var en mørk og kald vinterkveld. Da han var kommet op til alteret, hørte han kirkedøren smelde i. Litt fælen blev han, men gik da nedover kirkegulvet igjen. Da han kom til døren, var den laast. Saa grep han klokketauget, der - som før fortalt - hang ned i kirken, ringte og ringte saa tauget gik av, hørte jeg blev fortalt, og saa satte han læbene mot det

jernbeslaatte nøkkelhul i døren og skrek og ropte - til læbene frøs fast. - Hvordan han tilslut kom ut, husker

jeg ikke, men helt normal var Førdel aldrig siden den nat. Vi saa ham, før han døde oppe i de 80, og da bar han endda frostmerker paa munden. Da prestegaarden skulde rives - fortæller en Røddøyværing - sprang hun og en anden halvoksen pike rundt i det tomme hus og moret sig med li tt av hvert. Saa kom de op paa gangen utenfor kontoret. Der var en luke i taket, og indenfor der blev en masse gamle skrifter og bøker opbevaret. Saa fandt de paa at rope navnet paa den gamle «skræmmepresten»: «Kom nu da, prest - kom nu og hils paa os», saa det sang i det store, tomme rum, da pludselig luken i taket løsnet, og nedover gangen og utover trappen styrtet en

lavine av bøker og papir i vild flom. De to kom sig ut av huset med en viss fart - og vaaget vel neppe mere at gjenta sin dristige spøk. Dette blev oppfattet som prestens siste hilsen i det gamle hus.

Der var mange underlige, gamle skikker deroppe. Særlig husker jeg den juleskik, at hvis gaardsgutten ikke hadde

skaffet kveite til julekvelden, skulde han julenatten ride paa nøsttaket, - og hvis budeien ikke

hadde skaffet kalv i fjøset, skulde hun lide sin straf paa fjøstaket. Før min mor kjendte denne skik, hadde hun en finnepike til budeie. Julaftens morgen kom piken graatende ind fra fjøset og jamret over, at begge kalvene var borte. Mor foran og «Sofie finn» efter og lette hele fjøset over - men for gjæves. Bekymret gik de da ind igjen, og paa hjemveien møttes de gaardsgutten, som med et skøieraktig smil trøstet mor med, at kalvene kom vel frem igjen - han vaaget ikke længer at holde paa sin hemmelighet overfor prestefruens forskrækkelse. Kalvene stod begge to gjemt inde paa hans eget soveværelse.

- Men tiden er en anden. Motorbaatene har avløst de gamle Nordlandsbaatene. Der putrer motorer i hver havn - og paa kort tid kan man nu naa de fjerne steder, hvortil vi før maatte bruke dagsreise. Naar jeg nu efter snart en menneskealders forløp tænker tilbake paa barndoms- og ungdomsaarene paa Rødøy, staar de for mig som et av mine lyseste og beste minder, likesom vi blandt den hjælpsomme og elskværdige befolkning endnu den dag idag tæller mange av vore beste venner.

**) Årstallet er ikke helt akkurat. Egentlig ble kirken bygd i 1720-årene. Red anmerkn.*